

Kategoria: Rozwój i fundusze

Opublikowano: sobota, 16, wrzesień 2023 09:20

Joanna Gryboś-Chechelska

Odslony: 841

Fundusze sołeckie stały się w ostatnich latach bodźcem dużych przeobrażeń dla mieszkańców wsi. Potwierdza to nasza kontrola: efektywnie wykorzystywano środki funduszy sołeckich wyodrębnione w budżetach kontrolowanych gmin, choć nie ustrzeżono się przy tym pewnych błędów. Niestety dalszy rozwój funduszy stoi pod znakiem zapytania. Budżet państwa zwraca gminom tylko część poniesionych wydatków na projekty. Co więcej, w przypadku dużego zainteresowania gmin funduszami, przyznane limity refundacji i tak są zmniejszane poprzez mechanizm korygujący. Problemem jest też to, że nie wiadomo w jakiej wysokości określone zostaną limity refundacji w kolejnych latach, co z kolei może wpłynąć na to, że gminy w mniejszym stopniu będą korzystać z funduszy sołeckich.

Fundusz sołecki wprowadził istotne zmiany w postrzeganiu sołectw jako jednostek pomocniczych gmin w zakresie ich wpływu na wybór do realizacji zadań własnych gmin. Przyznał bowiem sołectwom kompetencje, które faktycznie stanowią zachętę do aktywnego udziału w planowaniu projektów służących mieszkańcom poszczególnych sołectw. Fundusz stanowi szczególną formę konsultacji społecznych, gdyż jest w istocie budżetem partycypacyjnym, podobnie jak budżet obywatelski w miastach.

„Pełen cykl” dotyczący realizacji funduszu sołeckiego trwa trzy lata. Przykładowo w 2022 r. rada gminy podejmuje uchwałę o wyodrębnieniu w budżecie gminy funduszu, który jest realizowany w 2023 r., a w 2024 r. nastąpi zwrot z budżetu państwa części wydatków wykonanych w ramach funduszu. Przy czym budżet państwa zwraca tylko część poniesionych kosztów. Zgodnie z ustawą o funduszu sołeckim dopłata wynosi 20 proc., 30 proc. lub 40 proc. – w zależności od zamożności gminy, a po zastosowaniu mechanizmu korygującego, jeszcze mniej, bo w 2022 r. już tylko 12 proc., 18 proc. lub 24 proc.

W ostatnim dziesięcioleciu można zaobserwować wzrost znaczenia funduszy sołeckich w naszym kraju. W 2022 roku blisko 70 proc. gmin korzystało z funduszy sołeckich i dysponowały one środkami w wysokości ok. 730 mln zł. W województwie pomorskim w 75 proc. gmin wiejskich i miejsko-wiejskich utworzono fundusz sołecki (łącznie dysponowały 43 mln zł w 2022 r.).

NIK w swojej kontroli sprawdziła czy w wybranych gminach woj. pomorskiego prawidłowo funkcjonowały fundusze sołeckie oraz czy wprowadzone w 2014 r. rozwiązania w nowej ustawie o funduszach sołeckich zwiększyły efektywność ich funkcjonowania.

Najważniejsze ustalenia kontroli

We wszystkich 14 skontrolowanych gminach utworzono fundusz sołecki. **W większości gmin przestrzegano zasad tworzenia funduszu i rozdysponowania jego środków na sołectwa.** W 10 gminach wysokość środków funduszu przypadających na dane sołectwo obliczono w prawidłowej wysokości, natomiast w pozostałych gminach popełniano błędy (głównie chodziło o przyjęcie innej liczby mieszkańców niektórych sołectw, niż ta która, wynikała z rejestru mieszkańców prowadzonego przez gminę).

Przepisy ustawy ograniczają pulę środków przeznaczonych na dane sołectwo do wysokości dziesięciokrotności kwoty bazowej. Wzór określony w przepisach, według którego wójt oblicza środki dla sołectw, w praktyce powoduje przyznanie środków w takiej samej wysokości sołectwu, które liczy 3000 mieszkańców, jak i sołectwu, które zamieszkuje 800 osób. Uniemożliwia to zaspokajanie potrzeb mieszkańców sołectw, w których żyje kilka tysięcy osób, w takim samym stopniu jak sołectw zamieszkałych przez kilkukrotnie mniejszą liczbę osób.

Kategoria: Rozwój i fundusze

Opublikowano: sobota, 16, wrzesień 2023 09:20

Joanna Gryboś-Chechelska

Odśloni: 841

Wysokość funduszy sołeckich w kontrolowanych gminach w badanym okresie wyniosła blisko 13,8 mln zł (w 2021 r. – blisko 6,7 mln zł i w 2022 r. – ponad 7,1 mln zł). Największym funduszem w latach 2021-2022 dysponowały gminy Słupsk (łącznie 2,64 mln zł), Krokowa (1,88 mln zł) i Stegna (1,34 mln zł), a najmniejszym – gminy Bobowo (blisko 380 tys. zł), Dziemiany (584,5 tys. zł) i Suchy Dąb (597 tys. zł).

W żadnej z kontrolowanych jednostek rada gminy nie skorzystała z możliwości zwiększenia środków funduszu sołeckiego ponad standardową wysokość obliczoną na podstawie ustawy. Przyczyn tego należy upatrywać

w przepisach ustawy, które nie pozwalają na wliczanie dodatkowych kwot do wydatków, które podlegają częściowej refundacji z budżetu państwa. Kontrolowane gminy terminowo przekazały sołtysom i wojewodzie informacje o wysokości środków funduszu przypadających sołectwom w 2021 r. i 2022 r.

W skontrolowanych gminach funkcjonowało łącznie 211 sołectw, a do urzędów gmin w ciągu dwóch lat wpłynęło 418 wniosków sołectw (z tego na 2021 r. – 208, a na 2022 r. – 210.). Uwzględnienie w aktualnej ustawie o funduszu wniosków de lege ferenda NIK sprzed 10 lat (przedstawionych w informacji „Funkcjonowanie funduszy sołeckich” – P/12/134), spowodowało zwiększenie efektywności funkcjonowania funduszy. Sołectwa chętnie bowiem korzystały z możliwości składania wniosków o zmianę przedsięwzięć, a także z wniosków, które obejmowały wspólną realizację przedsięwzięć przez dwa lub więcej sołectw. Wójtowie w wymaganych terminach otrzymali łącznie 253 wnioski sołectw o zmianę przedsięwzięć lub ich zakresu, a także 79 wniosków o wspólną realizację zadań. Niektóre sołectwa także składały ponownie uchwalone wnioski, które wcześniej zostały przez wójtów odrzucone z powodu niespełniania warunków określonych w ustawie.

NIK zwraca uwagę, że spośród powyższych wniosków, wójtowie 10 gmin przyjęli do realizacji 35 wniosków o przyznanie środków i 29 wniosków o zmianę przedsięwzięć lub ich zakresu, pomimo iż nie zawierały one wszystkich elementów wymaganych ustawą o funduszu sołeckim. Ponadto w ponad 36 proc. gmin wprowadzono, bez podstawy prawnej, limity wydatków na niektóre zadania bądź ograniczenia zakresu przedsięwzięć, które mogły być zgłoszone do realizacji przez sołectwa we wnioskach przekazywanych wójtom.

W latach 2021-2022 (do 30 września) gminy zrealizowały w ramach funduszy wydatki w wysokości nieco ponad 8,73 mln zł. Najwięcej wydano na zadania z zakresu: transportu i łączności – 1,96 mln zł (22 proc.), gospodarki komunalnej i ochrony środowiska – 1,93 mln zł (22 proc.), kultury – 1,63 mln zł (19 proc.), a najmniej pieniędzy poszło na oświatę i wychowanie – 200 tys. zł (2 proc.)

Dzięki funduszom udało się zrealizować projekty, które służyły poprawie warunków życia mieszkańców sołectw. Chodzi m.in. o remonty dróg, podnoszenie standardu świetlic wiejskich, urządzenie placów zabaw dla dzieci oraz miejsc rekreacji i wypoczynku, a także utrzymanie czystości w sołectwach.

NIK szczegółowo zbadała wydatki gmin w łącznej wysokości 4,97 mln zł (57 proc. wydatków ogółem). Zdecydowana większość wydatków (96 proc.) poniesiono zgodnie z zasadami określonymi w ustawie

o funduszu sołeckim, zaś **wykryte przez kontrolerów nieprawidłowości dotyczyły:**

- w trzech gminach stwierdzono przypadki wykorzystywania przez wójtów środków funduszu na realizację zadań niezgłoszonych we wnioskach sołectw, a w dwóch gminach na zadania niebędące

---

zadaniami własnymi gminy (wsparcie ogólnej działalności kół gospodyń wiejskich, które działały w formie stowarzyszeń);

- w dziewięciu gminach wójtowie zrealizowali wydatki z funduszu na podstawie wniosków, które nie spełniały niektórych ustawowych wymogów, takich jak: terminowe złożenie wniosku, wskazanie przedsięwzięć do realizacji na obszarze danego sołectwa oraz uzasadnienie;
- w pięciu gminach stwierdzono nieprawidłowości związane z klasyfikowaniem przez pracowników urzędów niektórych wydatków budżetowych poniesionych w ramach funduszu;
- w trzech gminach wystąpiły nieprawidłowości przy udzielaniu zamówień publicznych (dotyczyły one głównie publikacji ogłoszeń w Biuletynie Zamówień Publicznych).

W 2022 r. kontrolowane gminy wnioskowały o przyznanie z budżetu państwa dotacji celowych w łącznej wysokości 844,4 tys. zł, stanowiących zwrot części wydatków wykonanych w ramach funduszu w 2021 r. Refundacje te były niższe niż zakładane w ustawie o funduszu sołeckim, ponieważ Wojewoda Pomorski zastosował (zgodnie z przepisami) tzw. mechanizm korygujący, który skutkowało obniżeniem wysokości refundacji. Spośród kontrolowanych gmin pięć otrzymało w 2021 r. najniższą możliwą refundację (12 proc. wydatków poniesionych w ramach funduszy zamiast 20 proc.), osiem gmin średnią (18 proc. zamiast 30 proc.), a jedna najwyższą możliwą (24 proc. zamiast 40 proc.). W konsekwencji kontrolowane gminy otrzymały refundację niższą łącznie o 546,3 tys. zł od tej, którą by otrzymały, gdyby nie zastosowano mechanizmu korygującego. W przypadku zwrotów z budżetu państwa, które będą dokonywane w sierpniu 2023 r., wielkość refundacji została obniżona jeszcze w większym stopniu.

Ponadto w następstwie nieprawidłowości dotyczących poniesienia wydatków na zadania zgłoszone w nieodrzuconych przez wójtów wnioskach, które nie spełniały wymogów ustawowych oraz na zadania nie zgłoszone

w takich wnioskach, dziewięć z 14 gmin pobrało w 2022 r. w nadmiernej wysokości (łącznie o 74,3 tys. zł) dotacje celowe z budżetu państwa z tytułu częściowego zwrotu wydatków poniesionych w ramach funduszu w 2021 r.

Partycypacja obywatelska wymaga, aby gminy były wyposażone w realne możliwości i narzędzia, które pozwalają wykorzystywać potencjał oddolnej aktywności społecznej dla rozwoju wspólnot lokalnych i kształtowania warunków życia w miejscu zamieszkania. Stąd **zdaniem NIK istotne jest zapewnienie gminom w wyższym zakresie refundacji z budżetu państwa wydatków poniesionych w ramach funduszy.**

WNIOSKI

W celu rozwoju i usprawnienia funkcjonowania funduszy sołeckich Najwyższa Izba Kontroli sformułowała **wnioski de lege ferenda do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji** dotyczące podjęcia działań

w celu zmiany ustawy o funduszu sołeckim (z 21 lutego 2014 r.). Wnioski dotyczą:

- otrzymywania przez gminy wyższych zwrotów wydatków poniesionych w ramach funduszy, tj. co najmniej w wysokościach określonych w art. 3 ust. 8,
- przyznawania wyższych kwot środków z funduszu sołectwom, które zamieszkuje powyżej 800 mieszkańców,

Kategoria: Rozwój i fundusze

Opublikowano: sobota, 16, wrzesień 2023 09:20

Joanna Gryboś-Chechelska

Odsłony: 841

- odrzucania przez wójta poszczególnych przedsięwzięć zgłoszonych w jednym wniosku sołectwa, które nie spełniają warunków określonych w art. 5 ust. 3 lub przez radę gminy – w przypadku braku spełnienia wymogów określonych w art. 2 ust. 6, zamiast obecnego obowiązku odrzucenia wniosku w całości,
- wydłużenia okresu na przekazanie przez sołtysa, radzie gminy (za pośrednictwem wójta), wniosku ponownie uchwalonego przez zebranie wiejskie, który wcześniej nie spełniał warunków określonych w art. 5 ust. 2-4.

Ponadto NIK skierowała następujące wnioski **do wójtów gmin** o:

- zapewnienie sołectwom możliwości zgłaszania przedsięwzięć w pełnym zakresie (bez ograniczeń);
- ujmowanie w projekcie budżetu gminy jedynie wydatków w ramach funduszu na przedsięwzięcia spełniające wymogi przepisów;
- przekazywanie stowarzyszeniom środków z budżetu gminy w sposób zgodny z przepisami prawa;
- prawidłowe klasyfikowanie wydatków budżetowych;
- sporządzanie i przekazanie wojewodzie korekt wniosków o zwrot z budżetu państwa części wydatków – tylko wydatki ujęte w prawidłowo przyjętych wnioskach;
- dokonanie zwrotów nienależnie pobranych dotacji z budżetu państwa.

Źródło: NIK